

Пономаренко В., 6-КМ-1А курс
факультету № 2 НАВС *Науковий*
керівник: Кудерміна О.І., завідувач
кафедри юридичної
психології НАВС, доктор психологічних
наук, професор

Попередження та протидія корупції

Проблема корупції є традиційною для України. Незважаючи на наявний міжнародний досвід та активні внутрішньодержавні дії - боротьба з корупцією з кожним роком все більше зазнає поразок. Міжнародні експерти даючи оцінку стану корупції в Україні і зазначають, що вона залишається в групі підвищеного ризику, стоячи у рейтингу на одній сходинці з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною африканською республікою та Папуа новою Гвінеєю. Корупція в Україні, незважаючи на зміну політичних векторів, не зменшується, а в деяких сферах навіть зросла на 5-18%. На думку українців, найбільш корумпованими сферами є судова система - 66%, правоохоронні органи - 64% та охорона здоров'я - 54%. Водночас найчастіше давати хабарі громадянам України доводилося правоохоронним органам - 49%, медичним установам - 41%, освітнім закладам - 33% [3].

Жителям України доводиться вдаватися до корупційних дій навіть для реалізації своїх законних прав. За статистикою 60,5% жителів України визнають випадки, коли давали хабара для ухвалення законного рішення, а 47,5% українців - про випадки хабарництва для ухвалення незаконного рішення [21].

Як бачимо зі статистики проблема з корупцією в країні стає все більш загостреною. Корумпованими стали навіть ті сфери, які повинні боротися з даним явищем. Сьогодні ж хабарництво можна спостерігати від найнижчих прошарків населення до самої верхівки політиків, високих державних службовців. І через те, що існує чітка межа між якістю життя, не лише матеріальною, а й соціальною, різних прошарків населення, люди вже змирилися з корупцією, та сприймають її як невід'ємну частину життя та взаємовідносин, і не вважають її проблемою, яку можливо вирішити.

На наш погляд, суттєвою проблемою є те, що населення не розуміє всю вагу даної проблеми та зневірюється в тому, що можна її вирішити. Насправді ж, в нашій країні існує велика кількість законодавчих актів, які повинні слугувати процесу усунення корупції, але вони не діють. Наприклад, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Також існують і законодавчі документи міжнародного права, які Україна ратифікувала, але й вони не діють в нашій країні. Прикладом є Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції.

Для того, щоб знати, що розуміти під корупцією необхідно дати чітке та обгрунтоване визначення цьому терміну. Корупція - це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання

неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [1].

Наведене визначення дозволяє виокремити певні причини корупції:

- розвиток ринкової економіки відбувається нерівномірно. Негативні наслідки кризових явищ економіки сприяють умовам для збільшення обсягів її тіньового сектору. За таких умов знижується ефективність ролі держави в регулюванні економікою та зменшується контроль над процесами поза правового поля;

- чітке розмежування населення на різні прошарки за доходом та соціальним становищем в суспільстві. Дана проблема є досить загостреною, тому що за допомогою хабарів деякі люди отримують можливості володіти певним майном, отримувати дозволи на «незаконний» бізнес та забезпечувати високе соціальне становище в суспільстві. Проте люди, які не дають хабарі, не мають можливості отримувати більший дохід та бути соціально забезпеченими;

- невідповідність умов введення бізнесу чинному законодавству. В умовах швидкого, а в деяких сферах і випереджаючого розвитку бізнесу законодавство не завжди є актуальним та не має можливості контролювати певні процеси на ринку. Через таку проблему з'являються «тіньові» шляхи вирішення проблем;

- відокремлення підприємцями морально-етичних та законодавчих норм. Часто ці дві складові бізнесу знаходяться у протистоянні, через те, що підприємства досить рідко враховують інтереси держави та суспільства в веденні бізнесу. Через це підприємці виходять у «тінь» через хабар;

- суперечності в політичній системі, які представлені владою і бізнесом. Відомо, що поєднання влади і бізнесу - це олігархія, яка посилює дію тіньової економіки. Негативним наслідком існування олігархії є не лише лобіюванням інтересів бізнесменів у владі через прийняття «потрібних» їм законів з метою створення сприятливих умов для їхнього бізнесу, а й недоодержання державною казною величезних коштів. А це, у свою чергу, не дає можливості державі виконувати свої прямі обов'язки - розв'язувати соціальні проблеми;

- становлення складних умов виживання у ринкових відносинах. Багато підприємців стикаються з проблемою отримання документів, дозволів та інше і для того, щоб уникнути їх, вони часто залучають методи хабарництва ;

- затягнутий процес прийняття рішень. Більшість чиновників зволікають з прийняттям рішень, деякі через недостатній кваліфікаційний рівень, а деякі - навмисно. Така ситуація звичайно провокує людей до хабарництва, тому що воно значно пришвидшує процес, а згодом, унеможлиблює ділові відносини без хабара.

В Україні існує цікавий вислів - в Україні багато хто бореться з корупцією, але корупція завжди перемагає. Попри свою наївність, народна логіка якимось дивним чином точно відображає реальність.

Така ситуація в країні потребує радикальних змін не лише в законодавчому полі, а й на практиці. Значна кількість науковців присвячує свої праці даній проблематиці, але, нажаль, вона досить не втрачає своєї

актуальності. Водночас, більшість дослідників згодні з думкою, що дієвим може бути тільки механізм, що буде базуватися на наступних принципах:

- верховенство права;
- законність;
- комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів;
- пріоритетність запобіжних заходів;
- невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень;
- відкритість та прозорість діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- участь громадськості у заходах щодо запобігання і припинення корупції.

Для подолання проблеми корупції в Україні насамперед потрібне удосконалення правової системи, дієвий контроль за правоохоронними органами, дотримання та виконання законів, а також рівняння на досвід інших країн. Ще важливо дати впевненість народу в тому, що за виявлення ними корупційних дій та вживання санкцій, вони не будуть «боятися» про наслідки таких дій.

Важливим засобом протидії корупції як різновиду зловживання службовими особами законодавством і владою є впровадження рівності громадян і держави перед законом і судом. Саме відсутність цього принципу сьогодні приводить до того, що державні службовці під виглядом реалізації пріоритету державних інтересів зловживають своїми повноваженнями.

Варто розробити і запровадити комплексні технології протидії корупції по основним сферам: державне управління, місцеве самоврядування, правосуддя, будівництво, освіта, медицина. Ці технології мають складатися з комплексу адекватних заходів, керованих з єдиного спеціального органу: аналітика, експертиза, розвідка, розслідування, судівництво.

Проте ми вважаємо, що доцільним є запровадження зарубіжного досвіду для боротьби з корупцією в Україні. Доречно розглянути 6 найоригінальніших методів боротьби з даною проблемою в різних країнах [41]:

1. В Індії, де хабарництво є практично нормою і будь-які питання вирішуються за участю посадових осіб, громадською організацією по боротьбі з корупцією «П'ята колона» в 2010 році була випущена купюра, якою пропонується розраховуватися з вимагачами. Виглядає ця банкнота так само, як звичайна, але замість напису «підробка грошей переслідується законом» мається попередження - «хабарництво переслідується законом». Купюра має номінал нуль рупій. За повідомленнями представників «П'ятої колони», товариство з ентузіазмом сприйняло цю ідею, і тираж банкнот розійшовся дуже швидко.

2. Незвичайний прийом використовується в Празі (Чехія). Місцева туристична компанія пропонує гостям міста взяти участь у так званому «Корупційному турі» - це тригодинна екскурсія, під час якої відвідувачам показують розкішні особняки, будинки і ділянки чиновників та інших представників влади, які мають зв'язок з гучними політичними справами про

хабарі. Екскурсії не тільки користуються популярністю у туристів, але і підтримуються чеським урядом, які позначають корупцію як «найбільше соціальне зло».

3. Якщо в Україні існує таке поняття, як «презумпція невинності», то в Гонконгу серед чиновницького апарату в ходу вираз «презумпція корумпованості». Для сучасного Гонконгу чиновник, що бере хабарі, - нонсенс. Але ще 30 років тому це вважалося звичайною справою і 90% службовців були корумповані. У 1974 році була організована держструктура під назвою «Незалежна комісія проти корупції» (НКПК), з дуже високими зарплатами співробітників, з офіцерами, котрі підпорядковувалися тільки особисто губернатору і зі сторонніми громадськими спостерігачами, що склалися суцільно з інтелігенції і бізнесменів. Держслужбовцям, що жили на широку ногу, доводилося самим доводити, що майно було набуто ними законно. Якщо цього не вдавалося, їх чекав арешт і конфіскація майна. Також велику роль у боротьбі з корупцією зіграли громадяни, які брали участь у роботі «Незалежної комісії шляхом скарг», інформуючи владу про випадки хабарництва, а також журналісти, активно висвітлювали всі гучні процеси. Результат воістину приголомшливий - за 30 років рівень корумпованості вдалося знизити з 90% до 3%.

4. У Китаї, де антикорупційне законодавство вважається одним з найжорсткіших у світі, всіх чиновників, помічених або запідозрених у махінаціях, чекає суворе покарання аж до страти. Також практикується відрубання рук хабарникам. З 2003 року було публічно розстріляно 10000 чиновників, вина яких була доведена, ще 120 тисяч отримали по 10-20 років ув'язнення. Поряд з жорстокими способами боротьби з корупцією, в Китаї використовуються гумористичні. Центральною комісією Комуністичної партії Китаю з перевірки дисципліни було запропоновано населенню одного з найбідніших повітів Цюсянь намалювати на спеціально призначених для цього стінах будинків карикатури, що викривають чиновників в хабарах. Надалі ці комікси були розміщені на офіційному сайті Комісії, що, з комплексом інших заходів, за відомостями статистики партії, призвело до зниження повідомлень про корумпованість чиновників на 221%.

5. У Пакистані, що поділяє разом з Росією 127 рядок у корупційному рейтингу, проводиться щорічний загальнодержавний конкурс дитячого малюнка. Роботи переможців про «поганих дядьків» публікуються на сторінках спеціальної брошури і навіть на рекламних білбордах.

6. Прикладом комплексної боротьби з корупцією є антикорупційна стратегія Нідерландів, яка включає такі процедурні та інвестиційні заходи, як:

- постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків - покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції;
- розробка системи моніторингу можливих місць виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які там працюють;
- створення системи прав і обов'язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви;

- основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних організаціях та втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад, пенсійного і соціального обслуговування;

- в усіх організаціях, зокрема у міністерствах, є служби внутрішньої безпеки, обов'язком яких є реєстрація та виявлення помилок чиновників, їх навмисних чи випадкових порушень діючих правил і відповідних наслідків таких порушень.

Узагальнюючи вищенаведене, використання досвіду зарубіжних країн в протидії корупції та наявне бажання її подолати дозволить Україні перебороти це негативне соціальне явище, що є несумісним з обраним демократичним вектором її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1) Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, Ст. 2056) {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 77-УІІ від 28.12.2014, ВВР, 2015, № 11, Ст. 75; № 198-УІІ від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 17, Ст. 118 ;№ 576-VIII від 02.07.2015, ВВР, 2015, № 36, Ст. 360; № 597-VIII від 14.07.2015, ВВР, 2015, № 35, Ст. 343; № 631- VIII від 16.07.2015, ВВР, 2015; № 39, Ст. 376 № 679-VIII від 15.09.2015, ВВР, 2015, № 46, Ст. 414; № 731-VIII від 08.10.2015}

2) Електронний ресурс: <http://www.rbc.ua/ukr/news/posledrnie-goda-uroven-korrupsii-ukraine-1428572826>.html

3) Електронний ресурс: <http://www.epravda.com.Ua/publications/2014/01/3/412818/>

4) Електронний ресурс: <http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/artides/an/7-najoriginalnishix-metodiv-borotbi-z-korupcieyu.html>